

Socialstyrelsen

Inspirationskatalog

Behandlingstilbud til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug

---

Viden til gavn

Indhold

Indledning

I dette inspirationskatalog kan du finde inspiration til, hvordan man kan tilrettelægge indsatser til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug. Materialet er udarbejdet som led i udmøntningen af den varige pulje til behandlingstilbud til børn og unge, som vokser op i familier med stof- eller alkoholmisbrug.

Som led i satspuljeaftalen for 2015 blev der afsat midler for perioden 2016-2019 til udbredelse af behandlingstilbud til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug. Rambøll Management Consulting gennemfører på vegne af Socialstyrelsen en evaluering af puljen. Indholdet i dette materiale er baseret på viden fremkommet i evalueringen.

Kataloget indeholder følgende dele

1	Indledning: Her kan du læse mere om inspirationskatalogets baggrund, formål, målgruppe og indhold	SIDE 3
2	Indsatsforløb og arbejds gange: Her kan du læse mere om, hvordan indsatser til målgruppen med fordel kan tilrettelægges	SIDE 6
3	Opmærksomhedspunkter i etablering og drift: Her kan du læse om en række centrale opmærksomhedspunkter og anbefalinger i forhold til at skabe gode rammer for at etablere og drifte en effektiv indsats til målgruppen	SIDE 20

1. Indledning

Baggrund og formål

Baggrund

Som led i satspuljeaftalen for 2015 blev der afsat midler for perioden 2016-2019 til udbredelse af behandlingstilbud til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug. Formålet med puljen er:

- At børn og unge i målgruppen får hjælp og støtte til at mestre de udfordringer, som følger af deres opvækst.
- At børn af forældre med stof- eller alkoholmisbrug – ved at modtage et målrettet behandlingstilbud – opnår bedre forudsætninger for en langsigtet, positiv udvikling og højere grad af livskvalitet.
- At understøtte, at de behandlingstilbud, der gives, er velbeskrevet og baseret på viden om velegnede indsatser til det enkelte tilbuds delmålgrupper.

Rambøll Management Consulting har på vegne af Socialstyrelsen gennemført en evaluering af puljen, som samler en række erfaringer fra tilbud til børn og unge, der vokser op i familier med stof- eller alkoholmisbrug.

Formål

Formålet med dette katalog er at inspirere projekter, som tilbyder behandlingstilbud til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug. Kataloget er tænkt som inspiration til:

- Hvordan et projekt med fordel kan tilrettelægge et tilbud til målgruppen med henblik på at øge sandsynligheden for at skabe gode effekter.
- Hvilke drivkræfter og barrierer, projekter skal være opmærksomme på for at skabe gode rammer for at drifte en effektiv indsats til målgruppen.

De opmærksomhedspunkter, anbefalinger og refleksioner, som beskrives i dette katalog, er udledt af Rambølls evaluering.

Målgruppe

Målgruppen for kataloget er aktører i kommunale, private eller frivillige organisationer, som arbejder med at oprette og/eller drifte tilbud til børn og unge, som vokser op i familier med stof- eller alkoholmisbrug. Det kan fx være projektledere, ledere eller behandlere, der arbejder med tilbud til målgruppen.

Ikoner og typer af indhold i kataloget

Guide

Kataloget er bygget op om de centrale erfaringer og anbefalinger fra Rambølls evaluering, foretaget i 2018.

Hensigten med kataloget er at drage væsentlige erfaringer fra evalueringen frem, som projekter og tilbud, der arbejder med børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug, kan lade sig inspirere af. Gennem hele kataloget vil du møde forskellige typer af indhold. Ud over beskrivende tekst er der indeholder kataloget refleksionsspørgsmål, cases og anbefalinger. De forskellige typer af indhold er markeret med tre ikoner, som du ser til højre. Vi håber, at det kan guide dig i læsningen af kataloget.

Ikonoversigt

Cases

Anbefalinger

**Refleksions-
spørgsmål**

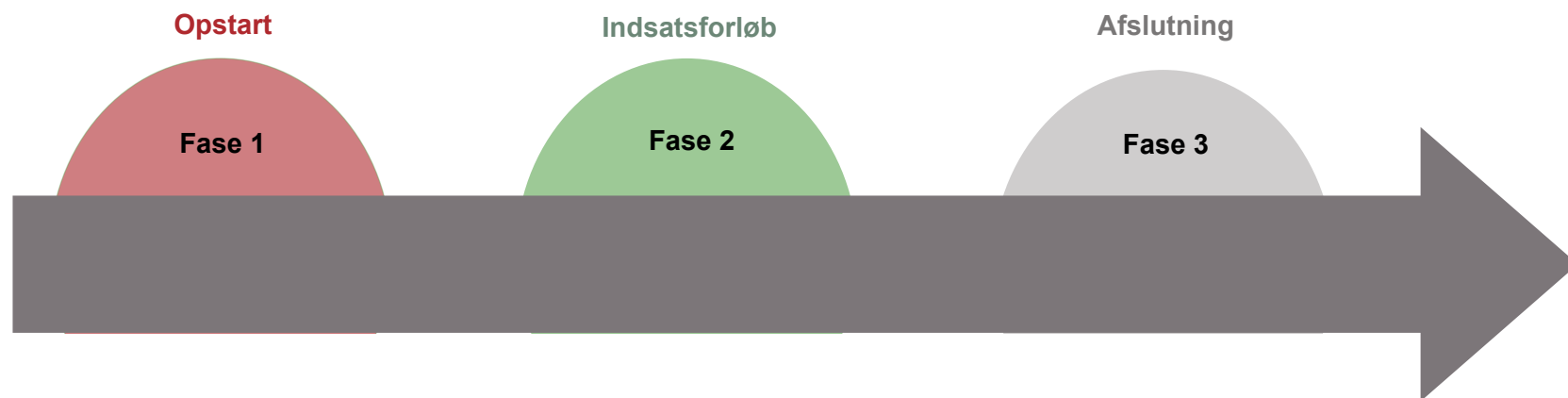

2. Indsatsforløb og arbejdsgange

Introduktion – indsatsforløb og arbejdsgange

I denne del af kataloget kan du læse om, hvordan indsatser til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug med fordel kan tilrettelægges med henblik på at øge sandsynligheden for at skabe positive effekter for målgruppen. Et indsatsforløb for børn og unge består typisk af

tre overordnede faser: opstart, indsatsforløb og afslutning. I denne del af kataloget præsenterer vi erfaringer fra de enkelte faser, herunder centrale kerneelementer, som et indsatsforløb med fordel kan bestå af samt opmærksomhedspunkter og anbefalinger i de enkelte faser.

Fase 1: Opstart

Når børn og unge henvender sig til et tilbud, kan det ske på flere måder. Nogle henvender sig selv, andre via familie eller via professionelle, som har en bekymring for barnet/den unge. Veje til rekruttering og opsporing behandles nærmere i kapitel 3 i kataloget, mens der her fremhæves en række centrale elementer i barnet/den unges opstart, når kontakten mellem barnet/den unge og et tilbud er skabt.

Forsamtalen er afgørende for det videre forløb

Erfaringer viser, at en forsamtale er et centralt element i en god opstart. Den skal bidrage til at skabe en god kontakt til barnet/den unge og familien og til at få et dækkende billede af barnet/den unge fra start. Forsamtalen er dermed også central i forhold til at kunne tilrettelægge et målrettet tilbud til barnet/den unge.

Tilrettelæggelse af et individuelt forløb

Erfaringer peger på, at et individuelt tilrettelagt forløb, hvor der sikres et match mellem den enkeltes behov, ønsker og indsatsens form, er centralt for at skabe et godt indsatsforløb for den enkelte. Det kan fx vedrøre barnet/den unges lyst til at indgå i hhv. et individuelt eller et gruppeforløb og mulighederne for forældre-inddragelse.

Etablering af tryghed mellem behandler og barnet/den unge

En tryk og tillidsfuld relation mellem barnet/den unge og behandler er en forudsætning for en god dialog. Barnet/den unge skal føle sig set, hørt og mødt med respekt på en omsorgsfuld måde. De fysiske rammer skal ligeledes bidrage til en tryghedsskabende effekt. Erfaringer viser, at det bidrager til at skabe et godt fundament for en indsats.

Klare rammer for det juridiske/formalia

Formalia såsom tavshedspligt, opbevaring af personfølsomme oplysninger, skærpet underretningspligt og samtykkeerklæring, skal være på plads fra start. Fremhævelse af tavshedspligten overfor barnet/den unge kan bidrage til at skabe tillid, men det er samtidig centralt, at barnet/den unge oplyses om den fagprofessionelles skærpede underretningspligt. Det skaber gennemsigtighed i relationen.

Sikring af forældres opbakning – netværksinddragelse

Endelig peger erfaringer på, at mulighederne for at arbejde med børn/unges udvikling fremmes, når forældrene bakker op om forløbet, i det omfang det er muligt. Det kan ligeledes være relevant at afdække andet netværk, der kan støtte barnet/den unge i forløbet.

Anbefalinger

- Til foramtalen kan det være en fordel at anvende en semistruktureret spørgeguide eller andet redskab, som sikrer, at det mest relevante afdækkes, men samtidig giver plads til det, der fylder for barnet/den unge.
- Forventningsafstemningen skal være gensidig. Barnet/den unges forventninger til forløbet skal italesættes såvel som behandlerens forventninger til barnet/den unge.
- Validering af barnet/den unges oplevelser og følelser bidrager til at skabe en tryk og tillidsfuld relation.
- Barnet/den unges netværk kan med fordel afdækkes med henblik på at inddrage andet relevant netværk ud over forældrene, som kan udøve støtte i forløbet.
- Ved behov for uddybende information om formalia – til den unge eller forældre – kan der udarbejdes en pjeces herom.

Cases og gode eksempler

I et tilbud har man udarbejdet **en dagsorden til forsamtalen**, som alle behandlere anvender. Dette sikrer en fælles tilgang til opstartsmødet, og at behandlerne altid afdækker de mest relevante forhold i barnet/den unges liv. En dagsorden kan fx være: 1) Velkomst, 2) præsentation af behandlere og indsatsen (kort), herunder præsenteres bl.a. typer af indsatser, 3) kortlægning af ønsker og behov blandt barnet/de unge og familien, 4) valg og aftaler om indsats, hvis barnet/de unge og familien takker ja til indsats, og 5) formalia, såsom journalpligt, skærpet underretningspligt, samtykkeerklæring mv.

Et andet tilbud har god erfaring med, at barnet/den unge selv spiller en aktiv rolle i at definere indholdet i de individuelle samtaler, således at indholdet matches den enkles behov. Flexibilitet blandt behandlerne er afgørende for **individuel tilrettelæggelse**, hvilken fx kan betyde, at man må være klar til at afholde samtaler med forskellig kadence og individuelt tilpasset indhold.

I flere af tilbud har behandlerne haft god erfaring med at **opbygge tillid og tryghed i relationen** ved at være nærværende, lyttende, forstående og udvise reaktioner på barnet/den unges fortællinger og følelser. Samtidig har behandlerne været lettilgængelige for børnene/de unge, således at de har kunnet henvende sig efter behov. For yderligere at understøtte trygheden

arbejdes der med faste rammer, således at hvert møde starter og slutter på samme måde, og nogle projekter har fx gode erfaringer med at vise børnene/de unge rundt inden opstart, så de ved, hvad de møder. I gruppeforløb har flere projekter gode erfaringer med indledende og løbende sociale aktiviteter mellem deltagere, som bidrager til en tryk relation mellem dem.

I flere tilbud har man oplevet, at det er særligt virksomt at arbejde på både det **individuelle plan og familieplan**, hvis der skal skabes forandring for et barn/en ung. Her kan man arbejde med at opnå en fælles forståelse af den indvirkning misbruget har på et barn/en ungs liv og dermed skabe rum for forandring. Dette har ofte stor betydning for familiedynamikken, da barnet/den unge får redskaber til at udtrykke sig og bede om hjælp, hvilket ofte medfører, at forældrene begynder at tage ansvar.

Flere behandlere påpeger, at **tavshedspligten** med fordel kan fremhæves løbende overfor barnet/den unge og familien, da den danner grundlag for tillid. Det er også centralt, at der i gruppeforløb, fx mellem søskende, men også børn/unge fra forskellige familier, skabes klare rammer og retningslinjer for samværet i gruppen, herunder at den information, som deles i gruppen, ikke deles med andre.

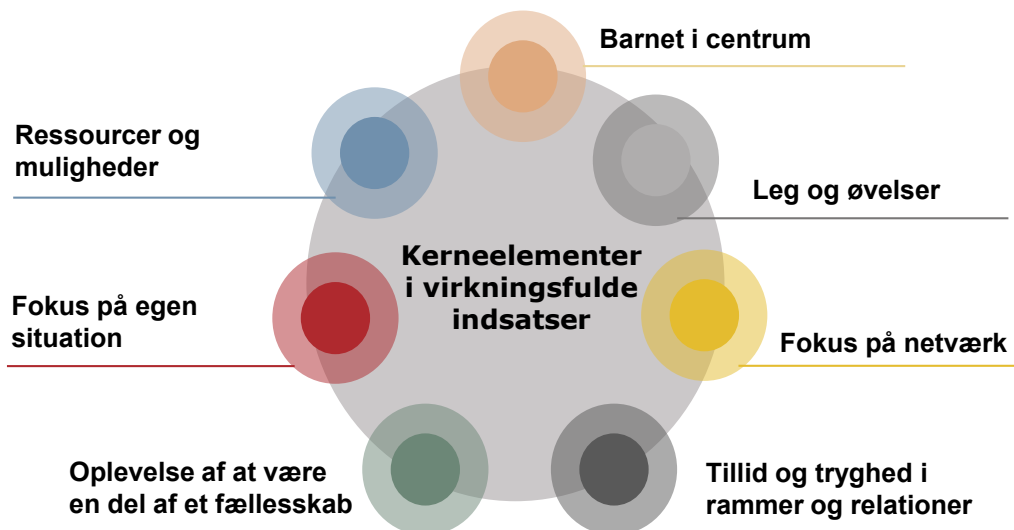
Fase 2: Indsatsforløb

Indsatsforløb til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug kan være tilrettelagt forskelligt og kan fx bestå af individuelle samtaler og rådgivning, gruppeforløb, forældre- og familiesamtaler m.m. Uafhængigt af formen for et indsatsforløb peger evaluering på en række kerneelementer, som er centrale at sætte i spil overfor målgruppen.

I figuren til højre fremgår kerneelementer, som erfaringer viser er virkningsfulde i forhold til målgruppen. På de følgende sider beskrives de mere dybdegående, herunder gives eksempler på, hvordan kerneelementerne er blevet omsat til konkret praksis. Der er ikke én måde at omsætte kerneelementer på. Eksemplerne på de følgende sider er derfor blot tænkt til inspiration.

Evaluerer peger på, at det generelt er kombinationen af de forskellige kerneelementer, der skaber positive resultater for børn og unge, og at der ikke er nogle kerneelementer, som selvstændigt er mere virkningsfulde end andre overfor den samlede målgruppe af børn og unge.

Analysen peger dog på, at det at arbejde med kerneelementet 'forståelse af egen situation' er særligt effektivt i indsatser til piger og i individuelle indsatser til børn og unge.

Fase 2: Indsatsforløb

Barnet i centrum

Et centralt kerneelement i indsatsen til målgruppen er at sætte barnet eller den unge i centrum.

Med dette kerneelement refereres til et princip om, at barnet/den unge har styringen i hans/hendes liv og at det er barnet/den unges behov, der skal være styrende for den indsats, der tilbydes. Derudover handler det om, at man som behandler udviser fleksibilitet, er serviceminded og imødekommer det, som barnet/den unge har behov for her-og-nu.

Cases

- Barnet i centrum fremhæves af mange tilbud som værende et altafgørende kerneelement i behandlingsforløbet.
- I flere tilbud udspiller kerneelementet sig ved, at det er barnet og ikke forældrenes misbrug, der er i centrum. Fokus rettes entydigt mod barnets trivsel, behov, handlemuligheder og ressourcer – og ikke forældrenes.
- *”Det her er barnets eller den unges rum – og det gør vi meget ud af at fortælle. Det er vigtigt, at det ikke bliver den misbrugende, som kommer i centrum, men barnet eller den unge selv. Barnet eller den unge kan jo ikke gøre noget ved misbruget, men kun ved egen trivsel.”* – Leder.
- Flere projekter understreger, at det er vigtigt at anerkende barnet/den unges behov og oplevelse af egen situation for dernæst at støtte vedkommende i forhold til det, han/hun finder relevant. Det kan fx handle om, at barnet/den unge skal føle sig 'set', 'hørt' og 'forstået' for på den måde at føle ejerskab over egen situation og motivation for at arbejde med sig selv.
- En ung i en indsats fortæller: *”Jeg startede i individuelt forløb. Der var meget plads til at jeg kunne fylde. Det drejede sig om, hvad jeg havde brug for. Det var ikke kun min far, vi snakkede om, og jeg kunne bare læsse af, det jeg havde brug for. Det hjalp at få sat ord på ... Det blev tilpasset meget til mig – og var ikke så abstrakt, som ved min tidligere psykolog.”*
- Også når der arbejdes med forældrene i behandlingen, er dette kerne-element centralt og kommer til udtryk gennem fokus på forældrenes evne til at tilgodesee børnenes behov, relationen mellem forældre og barn og fokus på, hvad forælderen misbrug gør ved barnet.
- Forældrene tilkendegiver, at de oplever behandlingen som mindre stigmatiserende, idet det er barnet, der er i fokus og ikke forælderen og dennes mulighed for at stoppe sit misbrug. Samtidig bliver de motiverede til at arbejde med sig selv, når de opnår større forståelse af, hvad misbruget gør ved barnet.

Fase 2: Indsatsforløb

Leg og øvelser

Dette kerneelement handler om at understøtte barnet/den unge gennem leg og øvelser. Ved at lege og øve stimuleres barnet/den unges følelser og kompetencer, og de opnår større kendskab til eget følelsesliv og dertilhørende adfærd såvel som evne til at regulere begge dele. Det kan være en del af kerneelementet, at behandleren fastholder en struktur og opretholder en funktion som facilitator af øvelsen/legen – og støtter barnet/den unge i denne.

Cases

- Leg og øvelser er især et kerneelement i indsats målrettet børn, hvor der flere steder benyttes egentlig legeterapi, men også overfor de unge er der fokus på leg – forstået som aktiviteter og øvelser.
- Kerneelementet kommer bl.a. til udtryk ved at have fokus på at veksle mellem leg/aktiviteter og alvor i behandlingen. Det skal være sjovt og trygt for børn og unge at komme i tilbuddet, derfor spiller leg og øvelser en central rolle. Det opbygger tilliden mellem behandler og barnet/den unge, men også mellem gruppen af børn/unge, hvis der er tale om gruppesessioner.
- Mange børn og unge har meget 'uro i kroppen', og en gåtur eller udendørsleg kan derfor være en nødvendighed for, at samtalerne kommer til at fungere.
- De små børn sætter ord på deres følelser gennem legen. Legen spiller en afgørende rolle for at få barnet i tale og give det et sprog for egne følelser. Det kan fx være i legen med et dukkehus, som faciliterer en dialog om, hvordan hverdagen ser ud hjemme hos dem.

Fase 2: Indsatsforløb

Fokus på netværk

Et tredje centralt kerneelement i indsatsen til målgruppen er at sætte fokus på børn og unges netværk.

Dette kerneelement ligger tæt op ad forståelsen af en 'helhedsorienteret tilgang'. Det handler i høj grad om at betragte alle barnets kontekster og omgivelser som værdifulde ressourcer at trække på undervejs i indsatsen. De vigtigste personer at inddrage er forældrene, som kan være en fordel at samarbejde med løbende under indsatsen. Ved at tilskynde forældre til at deltage eller følge barnet/den unges forløb på tæt hold, arbejder man med forhold for barnet/den unge, som også gør sig gældende efter indsatsens afslutning. Men netværk kan også være andre familiemedlemmer eller det professionelle netværk rundt om barnet/den ung.

Cases

- *Børnenes virkelige liv er i hjemmet, i familien, i skolen og i de ting, de laver i hverdagen, derfor retter vi fokus mod netværket og dem, de færdes med i det daglige.* - Projektleder.
- Arbejdet med kerneelementet kommer i flere tilbud til udtryk ved, at børnenes netværk inviteres til netværksmøder og andre aktiviteter i tilbuddet. Den udvikling, tilbuddet skaber for barnet, understøttes bedst, hvis barnets netværk ved, hvad der foregår – både derhjemme og i tilbuddet. Inddragelse af netværket (både privat og professionelt netværk) bruges således til at skabe en fælles forståelse af, hvad der skal til for på bedste vis at hjælpe barnet eller den unge i hverdagen.
- Fokus er også rettet mod at give børnene og de unge modet til selv i højere grad at inddrage deres netværk udenfor tilbuddet. Fx et familiemedlem, en nabo eller en lærer, som barnet/den unge har tillid til. Både ved i højere grad at fortælle om, hvad der sker derhjemme, og i form af at blive bedre til at bede om hjælp og støtte.
- Nogle behandlingstilbud arbejder fx med netværkskort og genogram for at afdække, hvilke personer der kan være relevante at inddrage i barnet/den unges deltagelse i indsatsen, eller som barnet/den unge kan søge støtte hos.
- Flere unge, der har modtaget en gruppeindsats, fortæller om, at det at have gået i tilbuddet i sig selv har udvidet deres netværk og ført til venskaber med andre unge med samme baggrund, som er en støtte.
- Desuden arbejder man i nogle projekter med dette kerneelement ved, at barnet/den unge hjælpes videre til øvrige aktiviteter og foreninger udenfor indsatsens regi, således at der dannes netværk og hjælpemuligheder efter indsatsen.

Fase 2: Indsatsforløb

Tillid og tryghed i rammer og relationer

Tillid og tryghed er et vigtigt kerneelement i indsatsen og er afgørende for, at barnet/den unge får en god virkning af at indgå i indsatsen. Tillid og tryghed dækker både over tillid til personerne, man er omgivet af, og trygheden, som denne tillid giver. Det er afgørende for, at børn og unge åbner op, så det bliver muligt at arbejde med deres udvikling.

Cases

- Flere tilbud fremhæver, at dette kerneelement er afgørende for at få børn og unge rekrutteret til og fastholdt i et tilbud.
- Allerede fra første møde skal der være fokus på at gøre børn, unge og forældre trygge ved behandlerne. Det gøres fx ved at skabe en hjemlig stemning i lokalerne og ved at lade første samtale være helt uformel.
- Tryghed og tillid mellem behandler og barnet/den unge skabes også gennem autencitet i relationen mellem behandler og barnet/den unge. Behandlere fortæller om, hvordan det handler om at møde børn og unge med respekt, anerkendende, nærværende og med interesse samt at vise, at man glæder sig til, at de kommer. Det gør man fx ved fra gang til gang at huske, hvad man har talt om, så de ikke føler sig som en i mængden.
- I flere projekter har man også gode erfaringer med at understøtte den trygge og tillidsfulde relation mellem barnet/den unge og behandler ved, at behandleren løbende og uformelt følger op på den unge mellem samtalerne. Unge fortæller, hvordan en interesseret sms fra deres behandler bidrager til en positiv relation.
- Tillid og tryghed etableres også ved at understøtte en vis genkendelighed, fast struktur, forudsigelighed og rutiner i indsatsen.
- Endelig kan tillid og tryghed handle om at skabe gennemsigtighed. Det handler både om at skabe gennemsigtighed og forudsigelighed i det forløb, som barnet/den unge eller en familie skal gennemgå, men det handler også om åbenhed om tavshedspligt og underretningspligt, så intet kommer bag på barnet/den unge og familien.

Fase 2: Indsatsforløb

Oplevelse af at være en del af et fællesskab

Dette kerneelement omhandler barnet/den unges følelse af at være inkluderet i en social sammenhæng med ligesindede. Gennem både mindre og større sociale grupper – såvel som uformelle sociale samværsaktiviteter – kan indsatserne understøtte, at barnet/den unge ikke oplever sig alene i/med sine udfordringer, men derimod oplever at kunne spejle sig i andre børn/unge, der har samme type udfordringer. Dette kan bl.a. bidrage til at aftabuisere, afstigmatisere og normalisere barnet/den unges situation.

Cases

- I mange tilbud arbejdes der med dette kerneelement gennem gruppe-indsatser. Mange tilbud fremhæver, at en central styrke ved gruppe-behandling til børn og unge i målgruppen er, at de får en klar oplevelse af at være en del af et fællesskab. Grupperne gør, at børnene og de unge kan spejle sig i andre med samme baggrund og udveksle erfaringer. På den måde oplever de at blive genkendt i deres udfordringer, hvilket bidrager til en almengørelse af deres problemer. Behandlerne nævner, at gruppe-deltagerne finder støtte i hinanden, så de sammen kan bryde tabuet, bearbejde konsekvenser og udvikle nye strategier.
- Tilbuddene arbejder også med at skabe en oplevelse af at være en del af et fællesskab for børn, unge og familier, der indgår i individuelle forløb. Flere tilbud har gode erfaringer med at afholde sociale arrangementer, hvor familierne mødes på 'tryk grund' og i en uformel sammenhæng møder andre med samme problematikker. Her skaber det ligeledes en spejling og genkendelse samt en almengørelse af problemerne.

Fase 2: Indsatsforløb

Fokus på forståelse af egen situation

Ved at have fokus på at understøtte barnets/den unges forståelse af egen situation kan indsatserne understøtte en bearbejdning og positiv udvikling hos barnet/den unge. Det er vigtigt, at børnene/de unge får en oplevelse af, at det ikke er deres skyld, at deres forældre/omsorgsgivere har rusmiddelproblemer – og at det heller ikke er deres ansvar. Ved at arbejde med dette kerneelement kan man derigennem også arbejde med den skam, som mange føler i forbindelse med den familie, de vokser op i.

Cases

- I flere tilbud arbejder man med børnene/de unges selvforståelse kontinuerligt gennem behandlingen. Både for de mindre og for de større børn og de unge arbejdes der med et stærkt fokus på at reducere deres skyld og skam og på at gøre dem i stand til at sætte ord på deres egne oplevelser og situation.
- Der arbejdes fx med psykoedukation med henblik på at give børn og unge mere viden om misbrugets betydning for deres liv og familierelationer samt med henblik på at give dem ord til at forstå og forklare deres egen situation og følelser. Desuden hjælpes børnene/de unge til at forstå egne reaktioner, så de bliver mere håndterbare.
- De unge sætter ord på, at tilbud derigennem har givet dem en større forståelse af sig selv, og at de har fået et sprog for det, de har oplevet i deres barndom. Derfor kan de i højere grad tale med andre om det og forstå egne reaktioner: *"Det, jeg har oplevet, er, at jeg har en større forståelse for mig selv i min sammenhæng med omverdenen, i stedet for kun at kigge på mig selv og tænke, at det er mig, der er noget galt med."* – Ung.
- I flere tilbud arbejder man desuden med eksternalisering, hvor man adskiller misbruget fra den misbrugende forælder. Det hjælper børn og unge til at sætte ord på deres følelser, når misbruget sætter ind, men også at rette deres følelser og reaktioner det rette sted hen. Ved at adskille misbruget fra den misbrugende forælder, bliver det fx ok ikke at ville være sammen med sine forældre, når misbruget sætter ind, samtidig med at man godt kan elske dem. I flere projekter oplever man, hvordan det er en lettelse for børn og unge, når de får viden og redskaber, der gør dem bedre i stand til at tackle deres forældres misbrug.

Fase 2: Indsatsforløb

Fokus på ressourcer og muligheder

Et andet centralt kerneelement i indsatsen til børn og unge fra familier med stof- eller alkoholmisbrug er at sætte fokus på ressourcer, udvikling og handlemuligheder i indsatsen til barnet/den unge.

Dette kerneelement handler om, at behandlerne har en positiv tilgang til barnets kunnen og løbende lægger vægt på barnets fremgang og de 'små succeser' undervejs. Mange børn/unge oplever at føle sig til besvær overfor en forælder med rusmiddelproblemer. Gennem et fokus på barnet/den unges konstante udvikling og ressourcer understøttes han/hun i at forstå, hvordan man kan mestre sin egen situation og regulere sine handlinger herefter.

Cases

- Flere tilbud fortæller om, hvordan de arbejder med kontinuerligt at sætte fokus på barnet/den unges egne ressourcer, udviklings- og handlemuligheder i et indsatsforløb. I modsætning til misbrugsbehandling, hvor fokus er rettet mod misbruget og den misbrugendes muligheder for at stoppe sit misbrug, er der her i højere grad en forståelse af misbruget som et vilkår, barnet eller den unge ikke skal bruge ressourcer på at bekæmpe.
- Konkret arbejdes der med fokus på at hjælpe børnene og de unge til selv at se og forstå deres handlemuligheder.
- Nogle projekter fremhæver her et 'løsningsorienteret fokus' som en god tilgang til at understøtte barnet/den unges handlemuligheder, da barnet/den unge herved guides i bestemte retninger, som barnet/den unge ikke selv er i stand til at udpege.
- *"Vi hjælper de unge til at se fremad og til at knække koden til, hvordan de kan få det bedre. Vi gør meget ud af at fortælle, at de har handlemuligheder – de er ikke ofre."* – Leder
- Nogle steder er det et fast element i terapien, at hjælpe de større børn og de unge med at formulere individuelle og konkrete mål, som de i løbet af behandlingsforløbet skal afprøve og realisere. Barnet eller den unge hjælpes således til selv at udføre forandringerne. Det opleves som en succes af børnene og de unge, når de kan se, at de selv indfrier konkrete delmål.
- At sætte fokus på barnet/den unges handlemuligheder kan også handle om at hjælpe barnet/den unge til at kortlægge et netværk af personer, de kan gå til, eller at lave nødplaner for de tilfælde, hvor tingene brænder på i hjemmet.

Fase 3: Afslutning

Ud over en egentlig afslutningssamtale har den gode afslutning også fokus på eventuel opfølgning og videndeling med centrale samarbejdspartnere rundt om barnet/den unge, brobygning til andre indsatser eller løbende opfølgning med barnet/den unge efter behov, så der sker en langsom udfasning.

Synliggørelse af progression i forløbet

En afsluttende samtale kan med fordel synliggøre barnet/den unges progression, så det tydeliggøres, hvorfor han/hun nu står bedre rustet til at håndtere egen situation. Fx ved at gøre status på vigtige fremskridt i forløbet og ved at sætte fokus på mestring af nye tillærte kompetencer. Flere projekter synliggør børn og unges fremskridt med en 'fejring' af de resultater, de har opnået.

Opfølgning med samarbejdspartnere

For børn, unge eller familier, som har en kommunal sagsbehandler, eller fx er henvist via familieambulatorie eller et andet lignende tilbud, er det centralt, at der afslutningsvis gøres status med de relevante fagfolk, så de får viden om barnet/den unges udbytte af indsatsen og videre behov. Denne videndeling kan med fordel ske på et afsluttende netværksmøde, hvor også barnet/den unge/familien er til stede, således at de kan sætte ord på den udvikling, der er sket, og på ønsker til og evt. behov for støtte i fremtiden.

Anbefalinger

- Udslusning via støttende samtaler forud for den endelige afslutningssamtale kan medvirke til en mere glidende overgang.
- Afslutningen kan med fordel fejres fx med et diplom eller en 'fest'.
- Italesæt løbende progression, og vurder tidspunkt for afslutning sammen med barnet/den unge, så han/hun ikke føler sig sluppet.
- Erkend, husk og respektér, at proces og forandring tager tid. Anerkend ethvert lille fremskridt i processen.
- Italesæt tilbagefaldsadfærd og håndtering heraf, og pointér, at tilbagefald er helt normalt.
- Hvis barnet eller familien har en kommunal sagsbehandler eller er tilknyttet fx et familieambulatorie el. lign., er det væsentligt at sikre, at der sker en videndeling og status til de rette fagfolk, så viden om, hvilken indsats barnet/den unge/familien har modtaget, og hvilken udvikling der er sket, kommer med videre.
- Brobygning til andre tilbud, hvis barnet/den unge stadig har behov for støtte.
- Send et signal om, at døren er åben, og at barnet/den unge/familien er velkommen til at tage kontakt ved behov.
- Anbefal, at deltagerne udveksler kontaktoplysninger eller opretter en fælles Facebookside, hvor de kan bevare kontakten.

Fokus på fremadrettede arbejdsopgaver

For at bidrage til en fortsat positiv udvikling peger erfaringer på, at det er relevant i den afsluttende fase også at kortlægge de tillærte redskaber og strategier, som barnet/den unge skal fortsætte med at gøre brug af, når han/hun står i svære situationer, som skal håndteres hensigtsmæssigt.

Italesættelse af fremtidige muligheder

Med henblik på at understøtte den fremtidige udvikling har flere tilbud gode erfaringer med at hjælpe børn og unge ud i andre tilbud eller at fastholde deres tilknytning til et tilbud eller netværk. Det sker fx ved at afholde opfølgende arrangementer eller ved at lade de unge indgå som frivillige i tilbuddet. Derved bliver de rollemødder for andre børn og unge, men de fastholder også kontakt og netværk. Men det sker også ved at bygge bro mellem barnet/den unge og andre relevante tilbud, som kan støtte den videre udvikling.

Etablering af kontakter

Når børn og unge har været en del af et gruppeforløb, peger erfaringer på, at udveksling af kontaktoplysninger mellem deltagerne og/eller oprettelse af en fælles platform kan bidrage til at skabe en følgeskole/netværksgruppe, der sikrer børn og unge en mere langvarig støtte efter end indsats.

Opfølgende kontakt

Endelig peger erfaringer på, at muligheden for opfølgende kontakt enten i form af ekstra samtaler, telefonisk kontakt eller opfølgingsdage skaber en tryghed ved afslutningen og opleves at være et godt sikkerhedsnet for børn, unge og familier.

Cases og gode eksempler

Nogle tilbud har med succes arbejdet med en mere **udslusende afslutning**, hvor barnet/den unge har mulighed for langsomt at trappe ud af forløbet – enten ved at øge tidsintervallet mellem de sidste samtaler eller ved at fordele afslutningsseancen ud over flere samtaler.

Nogle projekter har gode erfaringer med at synliggøre børn og unges progression ved at udarbejde et slutprodukt (fx planche) ved forløbets afslutning, som **beskriver barnet/den unges udvikling**, fx tillærte kompetencer og ressourcer – enten beskrevet af de andre børn i gruppeforløb eller i fællesskab med behandler. Produktet fungerer som et redskab, barnet/den unge kan bruge til at holde fast i den nye fortælling om sig selv og de hjælpsomme strategier, han/hun har lært som en del af behandlingen.

Flere tilbud har gode erfaringer med at **italesætte og kortlægge fremtidige problemstillinger og arbejdspunkter** i fællesskab med barnet og den unge. Handlingsmuligheder, herunder tillærte kompetencer og strategier, italesættes konkret, og der tales om, hvad barnet/den unge kan gøre for at håndtere tilbagefaldsadfærd og for at tackle specifikke situationer. Tilbuddene vurderer, at det ligeledes spiller en væsentlig rolle at støtte barnet/den unge/familien i at få formidlet de fremtidige

problemstillinger og arbejdspunkter – og ikke mindst barnet/den unges ønsker til fremtiden – til centrale personer i deres private netværk og relevante fagfolk (kommunal sagsbehandler, familieambulatorie, uddannelsessted mv.), så der er mulighed for at arbejde med udgangspunkt i disse i et eventuelt efterfølgende forløb.

Flere af tilbud arbejder i den afsluttende fase med at italesætte **fremtidige muligheder** og give **information om andre tilbud** til barnet/den unge ved behov. Dette kan komme til udtryk i form af tilbud om frivillige arrangementer og aktiviteter i tilbuddets eget regi eller i form af brobygning til øvrige tilbud, evt. samarbejdspartnere.

”**Der er altid en dør åben**” – flere af tilbuddene rummer et efterværn, hvor døren står åben, og der er mulighed for tage kontakt (telefonisk, sms, samtale) eller påbegynde et nyt tilbud. Nogle tilbyder pårørendecafeer, frivillige ungegrupper og andre aktiviteter, det giver barnet/den unge en tryghed og et slags sikkerhedsnetværk.

Et tilbud har stor succes med at bruge meget tid og energi på de sociale aktiviteter i forløbet med hensigten at **forankre et fællesskab og sammenhold**, som varer ved og bæres med ud i livet efter endt forløb.

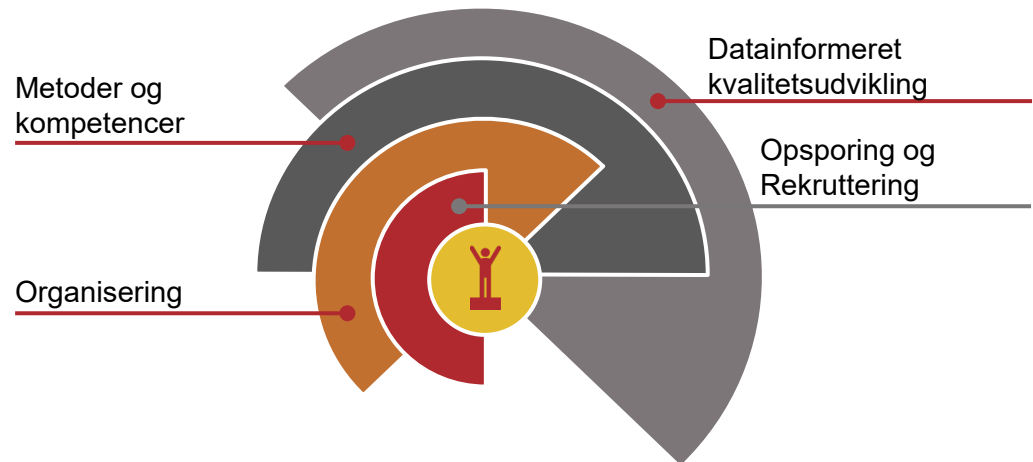
3. Opmærksomhedspunkter i etablering og drift

Introduktion – opmærksomhedspunkter og anbefalinger

I det følgende kan du læse om en række vigtige opmærksomhedspunkter i forhold til at etablere gode rammer for at levere en effektiv indsats til børn og unge, som vokser op i familier med stof- eller alkoholmisbrug.

Opmærksomhedspunkterne er grupperet under en række temaer og fokusområder, som erfaringer viser, kan udgøre centrale drivkræfter og barrierer i forhold til at levere en effektiv indsats til målgruppen. Figuren til højre viser, hvilke fokusområder du kan læse om her. Det vedrører vigtige opmærksomhedspunkter i forhold til at opnå succes med at opspore og rekruttere målgruppen, betydningen af forskellige måder at organisere sin indsats til målgruppen på, samt hvordan man kan styrke sin indsats gennem datainformeret kvalitetsudvikling. Endelig vedrører det et fokus på at understøtte indsatsen med de rette metoder og kompetencer.

I det følgende præsenteres erfaringerne fra de enkelte fokusområder.

Opsporing og rekruttering

Opsporing og rekruttering kræver ressourcer og kompetencer

Erfaringer viser, at det kan være en ressourcekrævende opgave at opspore børn og unge i målgruppen til et tilbud. Særligt i nyetablerede tilbud tager det tid at skabe opmærksomhed om sit tilbud – både i målgruppen selv og hos samarbejdspartnere, der hjælper med at opspore børn og unge. At sikre opsporing og rekruttering af børn og unge til et tilbud kræver samtidig vedvarende fokus og ressourcer for alle tilbud og er ikke kun en opstartsomkostning. Desuden kræver det kompetencer til at markedsføre og promovere sit tilbud, da opgaven alternativt ender hos ledere og behandlere, som ikke nødvendigvis har dette som en kernekompetence.

Fokus på de børn og unge som er særligt vanskelige at rekruttere

Endelig peger erfaringer på, at der er børn og unge med bestemte karakteristika, som er særligt vanskelige at rekruttere. Det er fx drenge, de mindste børn samt børn/unge og forældre, som ikke selv har ressourcer, motivation og overskud til at henvende sig til et tilbud.

Desuden peger erfaringer på, at geografi kan have betydning for rekruttering af børn og unge. Særligt i yderområderne kan der være store afstande mellem tilbud og målgruppe, ligesom nogle eksisterende projekter har erfaring med, at det kan være vanskeligt at opspore børn og unge i små lokalsamfund, hvor man kender hinanden.

Anbefalinger

Tilbud til børn og unge i målgruppen kan med fordel formulere en strategi for, hvordan og ad hvilke veje man forventer at opnå adgang til målgruppen. En sådan strategi kan fx besvare:

- Hvordan man tilrettelægger en differentieret tilgang til opsporing og rekruttering, der tydeliggør, hvordan man planlægger også at nå ud til de dele af målgruppen, som kan være særligt svære at opspore og motivere.
- Hvordan man vil gøre brug af forskellige virkemidler og rekrutteringsstrategier til at opnå kontakt til forskellige dele af målgruppen.
- Hvem der skal etableres samarbejde med for at opnå adgang til alle dele af målgruppen, herunder hvordan man løbende vil understøtte og fastholde samarbejdspartnere i at opspore og rekruttere børn og unge i målgruppen.

Der kan derfor være behov for at tage forskellige strategier i brug for at nå ud til forskellige dele af målgruppen.

Samarbejdspartnere kan give adgang til målgruppen

Hvis et tilbud har en bred og heterogen målgruppe, peger erfaringer desuden på, at det er vigtigt at etablere samarbejder med en lang række af aktører. Det kan fx være frontmedarbejdere i skoler eller forvaltningen m.fl. Erfaringer peger på, at særligt i de store kommuner kan det være vanskeligt at nå ud til alle relevante samarbejdspartnere, fordi antallet af potentielle samarbejdspartnere og konkurrencen fra andre tilbud er større end i små kommuner.

Nogle projekter har også oplevet, at der kan være behov for først at skabe opmærksomhed om misbrugsproblematikker og øge samarbejdspartneres viden om emnet, så de bliver opmærksomme på at spotte børn og unge med behov. Viden er imidlertid ikke altid nok. Nogle projekter har gode erfaringer med at klæde samarbejdspartnere godt på til at spotte tegn og bryde tabuer som grundlag for en effektiv opsporing og rekruttering af målgruppen. Derudover er det vigtigt med en velbeskrevet målgruppe og indsats, så samarbejdspartnerne ved, hvem de skal henvise og har tillid til, hvad de henviser til.

Cases og gode eksempler

Nogle tilbud har undervejs prioriteret at kunne trække på **kommunikationsfaglige kompetencer** et mindre antal timer om ugen – fx ved at gøre brug af en kommunikationsmedarbejder, der i forvejen er ansat i den organisation eller kommune, tilbuddet er forankret i. Det er oplevelsen, at timerne er godt givet ud. Tilbuddets markedsføring bliver kvalificeret, og projektleder og behandlere kan i højere grad koncentrere sig om deres kerneopgave.

Tilbud som tilbyder behandling til **helt små børn og familier** har generelt oplevet udfordringer med at rekruttere denne målgruppe. De oplever, at forældrene i mange tilfælde endnu ikke har erkendt, at deres misbrug påvirker deres børn, og/eller at de har en frygt for, at kommunen bliver underrettet. Nogle tilbud med målsætning om at nå de helt små børn har etableret et samarbejde med den lokale misbrugsbehandling om, at det her systematisk afdækkes, om personer i misbrugsbehandling har børn, og gøres opmærksom på tilbuddets eksistens og indhold. Det har understøttet rekrutteringen af de mindre børn, som ikke selv har ressourcer til at henvende sig.

I forhold til rekrutteringen af de større børn og unge, herunder især drengene, fremhæver flere tilbud det som en styrke at **bruge rollemodeller til at skabe synlighed** om projektet. Flere tilbud besøger fx folkeskoler og uddannelsessteder, hvor både behandlere og unge, som går eller har gået i tilbuddet, fortæller om, hvad tilbuddet indeholder, og hvad de har fået ud af at gå i tilbuddet. Det giver den brede gruppe af unge på skoler og uddannelser mulighed for at spejle sig i de oplevelser med misbrug i familien, og det skaber synlighed om, at der findes hjælp til den slags

problemer, uden at man skal være 'en sag i kommunen'. Desuden bruges dette til at synliggøre, at alle typer af børn og unge kan have behov for hjælp og kan få det. Et projekt arbejder målrettet med at få flere **dreng og unge mænd til at blive rollemodeller** med henblik på, at andre drenge med behov for hjælp kan spejle sig i dem og derved i højere grad opsøger hjælpen.

Nogle af de tilbud, der ligger placeret i mindre lokalsamfund og i landkommuner, har oplevet, at den **demografiske og geografiske placering af tilbuddet kan være en barriere for rekrutteringen** af børn, unge og familier til deres indsats. Flere forhold spiller ind. Fx har nogle tilbud i små lokalsamfund oplevet, at rekrutteringsopgaven kan være vanskelig, fordi målgruppen er nervøs for at møde nogen, de kender i tilbuddet. Både børn og forældre oplever det som meget skamfuldt at åbne op og fortælle om, at der er problemer med alkohol eller stoffer i familien. Geografien kan også være en barriere, når tilbud er placeret i kommuner, der dækker et stort geografisk område, og der derfor kan være lang transporttid til tilbuddet for nogle af brugerne. Fx fortælles der om, at det kan være svært at afvikle ungedrupper efter skoletid, fordi der ikke er offentlig transport til at køre de unge hjem, når gruppesessionen slutter. Nogle af de tilbud, der har oplevet denne slags udfordringer, er begyndt at gøre brug af alternative virkemidler for at nå ud til målgruppen. Fx ved at udbyde anonym chatrådgivning, som giver adgang til sparring for børn og unge, der er meget skamfulde, og som ikke ønsker at møde op i tilbuddet. Forhåbningen er, at en tillidsfuld kontakt over chat på sigt kan åbne for, at barnet eller den unge får mod på at møde fysisk op i tilbuddet. Andre tilbud går meget langt for at understøtte børn og unges transport til et tilbud.

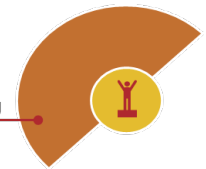

Refleksionsspørgsmål

- 1) Har vi afsat de nødvendige ressourcer til opsporings- og rekrutteringsopgaven, og har vi de rette kompetencer sat i spil til opgaven?
- 2) Har vi formuleret en klar og differentieret strategi for, hvordan vi vil nå ud til alle dele af vores målgruppe?
- 3) Har vi en klar plan for, hvem vi skal etablere et samarbejde med for at nå ud til vores målgruppe, herunder hvordan vi løbende vil motivere, understøtte og fastholde samarbejdspartnere i at opspore og rekruttere børn og unge til vores tilbud.

Organisering

Ledelsesmæssig opbakning er centralt og baner vej for implementering

Erfaringerne fra tilbuddene viser – uanset størrelse, forankring, erfaringsgrundlag – at den ledelsesmæssige opbakning er helt centralt. Dels i form af en projektleder der har tiden og kompetencerne til at sparre med sit team og foretage de nødvendige prioriteringer og beslutninger i forhold til den daglige drift af indsatsen. Dels også 'opadtil', hvor det er væsentligt med en klar ledelsesstruktur i forhold til ledelse/projektejer og evt. styregruppe, så der er tydelighed omkring, hvad projektlederen har beslutningskompetence til, og hvad der skal besluttes af den øverste ledelse.

Det er væsentligt at være opmærksom på både fordele og ulemper ved tilbuddets organisatoriske forankring

Tilbuddene i puljen har forskelligartet organisering. Mange af projekterne har det til fælles, at de fra start har været opmærksomme på de fordele, der kan ligge i deres konkrete organisering, fx at udnytte forankringen i et

misbrugscenter til kontinuerlig rekruttering via misbrugscentrets pårørenderådgiver. Erfaringerne viser, at der også i de fleste typer af organisering er elementer, der på den ene eller anden måde kan virke hæmmende for implementeringen af indsatsen. Her er det væsentligt, at projektleder er opmærksom på eventuelle behov for tilpasninger undervejs.

Projektets størrelse har en betydning

Når der ses på tværs af tilbuddene lader det til, at små projekter, der geografisk kun er placeret et sted, har bedre forudsætninger for at sikre en ensartet indsats til målgruppen, mens det kræver større fokus, hvis organisationen er geografisk spredt. Imidlertid ses det i flere små projekter med få medarbejdere, at deres tid er spredt ud over mange opgaver, hvilket opleves at mindske effektiviteten og gøre det vanskeligt at komme i dybden med en opgave og følge op.

Anbefalinger

- Der bør fra start udarbejdes en klar beskrivelse af organiseringen af tilbuddet, som udstikker roller og kommissorium for hhv. projektleder, ledelse og styregruppe. Beskrivelsen skal sikre 'klare kommandoveje' og en fælles forståelse af vigtigheden af kontinuerlig ledelsesmæssig opbakning.
- Det er en fordel at explicitere både fordele og ulemper ved en given type af organisatorisk forankring. Hvordan kan ulemperne håndteres eller mindskes?
- Der bør lægges en klar strategi for, hvordan projekter med flere forskellige afdelinger kan sikre ensartethed og systematik på tværs, således at målgruppen modtager en indsats med samme kvalitet i alle afdelinger. Herunder bør der være en klar rollefordeling mellem den lokale og den overordnede projektleder.

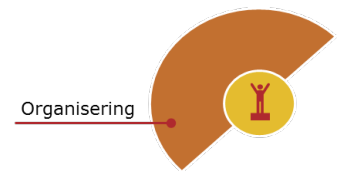
Cases og gode eksempler

Mange projekter har oplevet, at deres organisering har affødt både fordele og ulemper. Erfaringer fra **projekter, som er tværkommunalt eller tværregionalt organiseret**, peger på, at det kan give stordriftsfordele, fordi man er sammen om at udvikle nyt og drager nytte af gode erfaringer og tiltag på tværs. Desuden kan der etableres et kollegialt fællesskab for behandlere på tværs af kommuner. Imidlertid kræver det også en stærk projektledelse, som sikrer, at der på trods af lokale forskelle arbejdes med afsæt i det samme fundament, og at nye løbende tiltag implementeres bredt. Dette forudsætter bl.a. en god kobling til en lokal leder, der skal agere projektlederens forlængede arm og understøtte den daglige drift.

Projekter, der er **forankret i rusmiddelcentre**, ser det som en fordel, at rusmiddelbehandlere og pårørenderådgivere kan formidle til forældre, at der også er et tilbud til deres børn. Det kan bidrage til en helhedsorienteret indsats for familien. Imidlertid fortæller projekterne om en stor modstand fra forældrene, der ofte ser misbruget som udelukkende deres eget og ikke familiens problem. Deres udgangspunkt er ofte et ønske om at holde misbruget skjult for deres børn. Derfor kræver det længerevarende dialog og en høj grad af tillid mellem behandler og misbrugende forælder, før denne er klar til, at barnet også skal modtage en indsats. Ligeledes er det et opmærksomhedspunkt for tilbud organiseret i sammenhæng med et

rusmiddelcenter at skabe et fysisk miljø, som er trygt for børn og unge. Projekter forankret i **frivillige organisationer** oplever den fordel, at familier har villighed til at deltage i en indsats, fordi projektet ikke er en del af 'systemet', og de ikke bliver 'en sag i kommunen'. Omvendt beskriver nogle af projekterne en uventet grad af skepsis blandt frontmedarbejdere i kommunen overfor at henvise til et projekt i en frivillig organisation, fordi der sås tvivl om fagligheden, eller fordi de kommunale frontmedarbejdere foretrækker at henvise til et kommunalt tilbud. Derfor bruger projekterne flere ressourcer end forventet på at etablere et tilfredsstillende samarbejde med kommunerne.

En organisering med **deltidsansatte medarbejdere** kan være en udfordring, både i små og store tilbud. Det er fx medarbejdere, som kun delvist har deres ansættelse i projektet og delvist andre steder i kommunen, eller medarbejdere, som blot har færre timer. Nogle deltidsmedarbejdere oplever, at det er svært at få tiden til at slå til, bl.a. til de opgaver som ligger udenfor kerneopgaven (fx rekruttering), at projektet kan blive sekundært i forhold til andre opgaver (hvis man er ansat andre steder også), og at opgaveløsningen let bliver ufleksibel, fordi de ikke er til stede på fuld tid. Desuden oplever de, at det går ud over den faglige sparring med ledere og kollegaer, at deres tilstedeværelse er fragmenteret.

Refleksionsspørgsmål

- 1) Har vi en klar organisering, hvor der er tydelighed om roller, ansvar og kommandoveje?
- 2) Har vi et fælles billede af de fordele og ulemper, der er knyttet til den måde, vi er organiseret på?
- 3) Har vi en strategi for, hvordan vi vil håndtere de udfordringer, der er i vores organisering?

Metoder og kompetencer

For at projekter kan sikre en effektiv indsats til børn og unge, der vokser op i familier med stof- eller alkoholmisbrug, må der være de rette kompetencer til stede og et fokus på at sikre høj faglig kvalitet samt loyalitet i forhold til indsatsens metoder.

Relevante kompetencer

Erfaringer peger på at følgende kompetencer med fordel kan være til stede i et tilbud til målgruppen:

- Erfaring med og viden om både børn og unge, herunder deres forskellige udviklingstrin, hvis aldersspændet i målgruppen er stort.
- Viden om misbrugsproblematikker og erfaring med netop denne målgruppe.
- Personlige kompetencer – i form af kompetencer til at skabe gode relationer til både børn og unge – fremhæves også som betydningsfulde.
- Når indsatser er familieorienterede, forudsætter det erfaring med at arbejde med familier og familiedynamikker.
- Erfaring med at arbejde tværfagligt og god indsigt i og kendskab til samspillet med andre aktører rundt om barnet/den unge, herunder lokalt kendskab til samarbejdspartnere og andre tilbud, der kan brobygges til.
- Når frivillige inddrages i tilbud til målgruppen er det desuden centralt, at der er en fælles forståelse af, hvilke kompetencer de skal besidde, og hvilke opgaver de må løfte.

Understøttelse af en fælles faglighed i indsatsen til målgruppen

Indsatser kan være mere eller mindre manualiseret. I et tilbud til målgruppen bør behandlere dog arbejde med afsæt i nogle fælles kerneprincipper, tilgange og teorier, som danner fælles faglighed i arbejdet med målgruppen. Erfaringer peger på, at det er vigtigt, at der er rammer for at understøtte den fælles faglighed, et fælles sprog og enighed om tilbuddets form, indhold og målgruppe.

Anbefalinger

Med henblik på at danne en fælles ramme og faglighed for indsatsen til børn og unge kan det være en god ide at arrangere løbende fælles kompetenceudvikling og faglig sparring og erfaringsudveksling mellem behandlere. Desuden spiller projektledere eller ledere en vigtig rolle i forhold til løbende at følge op på og sikre ensartethed i behandlernes tilgange og metoder, så teamet arbejder med afsæt i et fælles projektgrundlag.

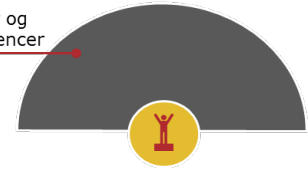

Cases og gode eksempler

En overset, men væsentlig kompetence, som har vist sig at være gavnlig for tilbuddene at kunne trække på, er **kommunikationsfaglige kompetencer, der kan bruges i markedsføringen af tilbuddet**. Flere projektledere oplever at have brugt mere tid på markedsføring end forventet og oplevet udfordringer med at få opbygget et kendskab til deres tilbud. Mange steder gør det sig gældende, at der for projektledere eller behandlere uden særlige forudsætninger for markedsføring ligger en uventet stor opgave i at tiltrække målgruppen, fordi budskabet om et tilbuds eksistens først skal spredes. Både projektledere og behandlere kan derfor opleve, at markedsføring og rekruttering tager tid fra deres 'kerneopgaver'.

Enkelte projekter har haft mulighed for at ansætte eller trække på kommunikationsmedarbejdere. De oplever det som en stor fordel i forhold til markedsføring og rekruttering at få de rette kompetencer til at synliggøre tilbuddet på fx sociale medier, til udarbejdelse af 'professionelle' pjecer eller andet materiale eller til at planlægge og afholde formidlingsmæssigt stærke oplæg for både målgruppen og samarbejdspartnere.

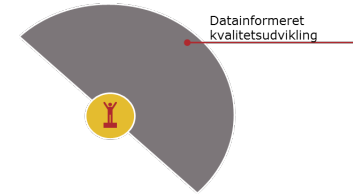
Ligeledes kan medarbejdere med kommunikative kompetencer også spille en central rolle i at få udarbejdet udtømmende beskrivelser af indsatsen, både til brug i markedsføring og til beskrivelse af den indsats, som tilbydes. Det kan fx være information rettet mod samarbejdspartnere, som med en velbeskrevet indsats får et bedre indblik i, hvem de skal henvise til tilbuddet, og større tillid til, hvad et tilbud består af.

Refleksionsspørgsmål

- 1) Afspejler vores behandleres kompetencer den målgruppe, de skal arbejde med og den opgave, de skal løse?
- 2) Hvad gør vi for at sikre, at alle behandlere har en fælles forståelse af, hvad vi vil opnå med vores tilbud (resultater), for hvem (målgruppen) og hvordan (indsatsen), så alle behandlere arbejder med afsæt i fælles tilgange og metoder?
- 3) Hvordan kan vi etablere rammer og struktur, der sikrer, at vi løbende er i dialog om det tilbud, vi tilbyder, så vi sikrer en fælles faglighed.

Datainformeret kvalitetsudvikling

En datadrevet praksis skal rammesættes og understøttes

Dokumentation af målgruppens karakteristika, progression og udvikling kan bidrage til løbende vurderinger af, om et tilbud når sin målgruppe og har positiv indvirkning på målgruppens trivsel og udvikling.

Dokumentationsopgaven bliver meningsfuld og motiverende, når de indsamlede data bliver sat aktivt i spil til faglige drøftelser i projektteamet.

Udgangspunktet for at arbejde med datadrevet kvalitetsudvikling er imidlertid forskelligt. Erfaringer peger på, at den eksisterende faglige refleksionskultur og kompetencer til at læse og forstå data har betydning. Desuden er det vigtigt, at projektledere og ledere går forrest og rammesætter den datadrevne refleksion. Det kan fx handle om at synliggøre tiden og ressourcerne til at holde møder om data samt at tilbyde faglig sparring til medarbejderne om betydningen af data.

Brug af data i indsatsen til det enkelte barn/den unge

Data kan anvendes på et aggregeret niveau til at se på tendenser hos den samlede gruppe af børn og unge i et tilbud. Men de kan også bruges til en løbende vurdering af, om det enkelte barn eller den enkelte unge rykker sig positivt. Desuden kan det understøtte en vurdering af, hvornår det enkelte barn/den unge er klar til at afslutte forløbet.

Dokumenterede resultater

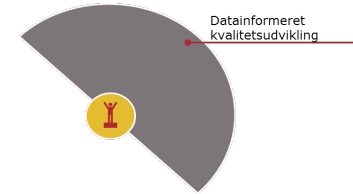
Ved at dokumentere effekten af en indsats opnås bedre mulighed for at formidle resultaterne af et tilbud, fx til det politiske niveau og beslutningstagere. Data om effekten kan også bruges i markedsføringen af en indsats, hvor de synliggør resultaterne overfor samarbejdspartnere eller målgruppen selv.

Anbefalinger

Det anbefales at **etablere en datamodel**, der giver svar på, hvilke medarbejdere der skal indsamle data og hvornår i deres arbejdsgang, hvem der skal orienteres, herunder hvordan børn, unge og deres forældre skal involveres.

Det anbefales desuden, at projektledere eller ledere **prioriterer tiden til fælles faglig refleksion over data**. Med afsæt i data kan det fx drøftes, om man når sin målgruppe, de forventede resultater, og hvad der med fordel kan justeres.

Cases og gode eksempler

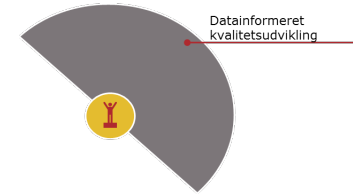
Flere steder oplever både medarbejdere og projektledere det som en styrke, når dokumentationen rammesættes som noget, der ikke bare er til for at måle effekt, men også for at systematisere og tydeliggøre deres egen faglighed. Når denne rammesætning lykkes, er det oplevelsen, at **dokumentation bidrager til at motivere og 'holde folk på tæerne'**, fordi deres fælles faglighed og effekten af deres arbejde tydeliggøres.

Både projektledere og behandlere beskriver ligeledes, at data giver det samlede team et kærkomment **'helkopterblik' over den samlede indsats**. Via løbende fælles gennemgang af data bliver det tydeliggjort, hvem man især lykkes med at skabe en progression for (fx piger i alderen 17-24 år, der modtager gruppebaseret behandling) – og omvendt, hvem man på tværs af behandlergruppen har sværest ved at rykke (fx drenge i alderen 11-16 år, der modtager gruppebehandling). På den måde kan teamet målrette, hvilken del af indsatsen man i fællesskab skal sparre om og fortsat udvikle på.

Flere projektledere oplever det også som meget gavnligt at kunne benytte dokumentation vedr. fx antal forløb, målgruppekarakteristika og effekt i **formidlingen om projektet til ledelse og politisk niveau**. Andre benytter viden fra dokumentationen til at målrette deres **markedsføring** af indsatsen til grupper, som data viser, at de har svært ved at få fat i. De benytter også effektmålingerne som dokumentation for, hvad barnet/den unge kan forvente at få ud af at deltage i projektet.

Flere medarbejdere og projektledere oplever en udfordring med **selvrapporteringsbias hos målgruppen af børn, unge og forældre**. De peger på, at børn/unge ikke altid har den nødvendige refleksion over eller indsigt i egen trivsel, mens forældre ofte ikke har erkendt eller ikke fortæller åbent om deres barns udfordringer ved førmålingen, ligesom det kan kræve professionelle kompetencer at spotte, om et lille barn mistrives. De fremhæver, at det er vigtigt at afsætte den fornødne tid til at forklare børn/unge og forældre grundigt om både formål med og indhold af dataindsamlingen.

Refleksionsspørgsmål

- 1) Hvordan forbereder vi gode processer for indsamling af data og viden, som kan understøtte kvaliteten af vores indsats til børn og unge? Hvem gør hvad hvornår?
- 2) Hvilke procedurer og arbejdsgange skal vi implementere for at sikre, at der sker en faglig refleksion over data, som bruges løbende til at justere og kvalificere vores indsats til den samlede målgruppe.
- 3) Hvilke procedurer og arbejdsgange skal vi implementere for at sikre, at der sker en faglig refleksion over data, som bruges løbende til at justere og kvalificere vores indsats til det enkelte barn/den enkelte unge?

Inspirationskataloget er udgivet af

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf. 72 42 37 00
Email: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk
Forfatter: Rambøll Management Consulting

Der kan frit citeres fra kataloget med angivelse af kilde.

e-ISBN: 978-87-93676-67-1

April 2019